

De angst voorbij

Vorige week eindigde mijn collega Mirjam Wolthuis haar toespraak met een zin die mij geweldig hielp in de voorbereiding van deze toespraak. Haar laatste zin luidde: “Dat God groter is dan wij kunnen denken en ons soms tegemoet komt en inbreekt in ons leven.” God als inbreker, dat is precies wat er in de paasverhalen uit de evangeliën gebeurt. Het graf is leeg. De steen die het graf afsloot is weggerold. De doeken netjes opgevouwen. En een of twee van zijn helpers (handlangers) zijn achtergebleven om een bericht door te geven. Dat de gestolene ergens anders is terug te vinden. Er is ingebroken, maar de buit is niet verloren. Alsof deze inbraak eigenlijk geen inbraak was, maar een reddingsoperatie, om iets kostbaars te redden dat in verkeerde handen was gevallen en opgesloten zat op de verkeerde plek. Een geweldloze bevrijdingsactie van een slachtoffer van geweld en verlating. En het is gebeurd in het diepst van de nacht, terwijl we allemaal sliepen en niemand iets heeft gezien of gemerkt. Zo vertellen de verhalen. En wij zouden eigenlijk willen weten hoe dit alles precies is verlopen. Als een inspecteur van politie de waarheid achter dit verhaal willen opsporen, zodat we deze zaak kunnen oplossen en begrijpen en in het archief wegzetten. Maar helaas, het is een verhaal en dat wordt doorverteld en blijft de gemoederen bewegen en het opent steeds nieuwe perspectieven op de zogenaamde werkelijkheid. Verhalen brengen de verbeelding aan de macht en dan ga je andere dingen zien, dan de inspecteurs van politie die zoeken naar bewijzen om te kunnen begrijpen en grijpen. Kortom, God, de inbreker, is groter dan ons denken. Groter dan onze opsporingstechnieken, maar de gevolgen van zijn inbraak zijn verrassend. Blinden worden zieners, bange mensen worden moedig, verdriet om verlies slaat om in vreugde vol weerzien, verlamden staan op. En dit gebeurt “soms”, dus niet altijd. Het is geen natuurwet. Alsof de inbreker ook vrije dagen heeft en niet altijd op pad is. Of heeft dat met onze beveiligingstechnieken te maken? Dat het ons lukt om soms de deur goed op slot te houden, zodat geen inbreker binnenkomt en het lukt om God buiten de deur te houden? Of is “soms” het stopwoordje voor onze eeuwige twijfel: zou het waar zijn dat er een Ander is die bij ons wil binnenkomen?

In het verhaal van vandaag is het avond geworden. Het is donker. Het licht van die eerste dag is toch eindig. De schepping bestaat nog steeds uit licht en duisternis die elkaar spelend afwisselen en het leven haar ritme van waken en slapen geeft. De deuren zijn gesloten en de leerlingen zijn bijeen. En er is vrees voor anderen, mensen van Juda, geloofsgenoten die de leerlingen als een bedreiging zien. Vrees verstoort de aanblik, het aanzien van elkaar, en sluit mensen voor elkaar af en uit. Leerlingen die bijeen zitten met maar één grote vraag in hun hoofd en hart: waar is onze leraar? Waar ben je? Jij die ons tot aanzijn riep? Jij die ons tot ik maakt. We zijn je kwijt, we hebben je in de steek gelaten. Jij bent een lege plek in ons midden. Afwezigheid. En het klaagt ons aan, want we hebben weggekeken. Zoals in de oorlog velen hun deur dichtielden voor joodse onderduikers. Het lieten afweten uit eigen lijfsbehoud. Zoals de Hongaarse schrijver Imre Kertész, een overlevende van het concentratiekamp, kernachtig schreef: “God schiep de wereld en de mens schiep Auschwitz”. Een perfect gemaakte vernietigingsmachine die hij op één lijn stelt met de kruisigingsmoord op die Rechtvaardige, de door God gezalfde profeet Jezus uit Nazaret. Zo zitten die leerlingen bijeen, schuldig met vuile handen en trillend van angst in leegte. Achter gesloten deuren. En dan gaat het niet alleen om de buitendeuren, maar ook de binnendeuren van hun hart. Samen en tegelijk koud eenzaam. Gevangen in de verleden tijd. Achter gesloten deuren. Alleen nog maar herinneringen.

En dan komt Jezus binnen en gaat in het midden staan. Een nieuwe werkelijkheid breekt in. De verbroken band tussen hemel en aarde, tussen God en mensen wordt hersteld. Niet de leerlingen openen de deur, maar de afwezige komt opnieuw aanwezig. De verlorene keert terug. Totaal onverwacht komen we elkaar weer tegen. Een ontmoetingsgebeuren dat ons als een complete verrassing overvalt, omdat ieder mens gevangen zit in zijn eigen kijkbril, zijn eigen waarneming en slechts dat ziet wat zijn ogen toestaan om te zien. Wat van de andere kant komt, wie ineens te voorschijn komt, valt als een geschenk uit de hemel. Echt een ontmoeting, die je niet hebt bedacht en die je niet kunt organiseren. Zo breekt een ander binnen. Hij toont zijn handen en zijn zijde. Geen spook dus, geen geestverschijning, een mens met de littekens van wat hem is aangedaan. En zijn aanwezigheid opent hen de ogen. Zij zien de Heer, zo staat er. Zij zien DieEne, beeldrager van de Naam, een mens in wie de Naam woont en ademt. Verschijning van licht en liefde op deze aarde, in

onze wereld, deze wirwar van goed en kwaad. Waar twee of drie in mijn Naam samen zijn, ben ik in hun midden. Dat is het geheim van Pasen. Dat in het einde een nieuw begin aanbreekt. Nieuw leven staat op. Opnieuw klinkt Gods eerste woord is: Er zij licht! Licht als een roepstem, die ons oproept om er te zijn. De opgestane leeft in jou, in mij, in iedere mens; in het leven van mensen komt de Levende te voorschijn.

Durven wij dat nog om een relatie aan te gaan met de Naam? Mag Jezus, de gezalfde, in ons midden staan en tot ons spreken en dat wij zijn leerlingen worden? Mag hij inbreken en ons bezig zijn met ons zelf, onze plannen en projecten, onze zorgen en ons verdriet, onze tijdverslindende digitale avonturen, onze verslavingen aan steeds nieuwe materie, mag hij dat verstoren, stilzetten, onderbreken? Wij zijn toch autonome mensen, die zelf uitmaken wat er gebeurt, die zelf de regie voeren, althans dat willen we, terwijl we dondersgoed weten dat het meestal anders loopt dan we wensen. Dat we meer verknallen en stukmaken dan het goede en gedeelde leven dichterbij brengen. Is er in al die drukte en in beslagname door van alles en nog wat, in dit bombardement van prikkels nog ruimte om de stem van ons geweten te horen, onze zielsbewoner die ons met vrede tegemoet komt? Vrede, jaloom, dat wij elkaar en onze kosmos behoeden en bewaren, dat ieder zich gezien en gekend weet en de parel van de vrijheid heeft teruggevonden en deelneemt aan de wereldwijde zuster en broederschap op weg naar een nieuwe hemel en aarde. Ik ben de open deur, zegt Jezus (Joh 10,7) voor mij bestaan er geen grenzen, geen gesloten deuren, geen muren die uitsluiten. Waar ben jij? Doe je mee? Ontvang mijn levensadem, mijn ziel in jou. Ga in de stroom staan en doe mee in die beweging van de barmhartigheid en luister, zoals God naar het kreunen en zuchten van de minsten hoort, en bevrijdt de gevangenen en ontmasker het kwaad.

Tot slot een gedicht op deze 4^e mei. Het stond in de NRC van vrijdag. Geschreven door Wiesje van Santen. Bijna 90 jaar is ze, voormalig verzetsvrouw en schrijfster. Een van de weinige joodse Amsterdammers die overleefden en nog in leven zijn. Ze zegt: "Soms komen woorden voorbij en pak ik ze op. Dat geeft een stukje bevrijding". Zoals in dit gedicht:

Adempauze

*....en dan opeens
zonder een voorspellend teken
stap ik uit die nauwe gang;
het is een koker eigenlijk
die mij gevangenhoudt:
lang en ondoorzichtig
en heel benauwd
hij opent zich in losse delen
panelen
die achterover wijken
... hoe zal ik het beschrijven?
het meest als kelkbladen dat doen
vlak voor de tulp is uitgebloeid
... ik zelf blijf staan
als meeldraad
of als de stamper middenin
...en dan opeens
verbaasd
dat niets mij meer omsluit
stap ik naar buiten...*

André Wesche.

gelezen: Johannes 20, 19 - 23

Toespraak in de Domincuskkerk tijdens de derde gezamenlijke dienst van 2014 met de Amsterdamse Studenteneklesia.